

Կանոններու Ուսուցողական Բնոյթը

Բազմադարեան հնութիւն բուրոյղ և իմաստութիւն պարունակող մեր կանոնները, որ մեծ խղճատութեամբ և հոգատարութեամբ ի մի բերուած են «կանոնագիրք Հայոց» երկու մեծածաւալ հատորներու մէջ, իրենց տեսակին մէջ եզակի են, վասնզի ուսուցողական բնոյթ ունին:

Կանոնները եկեղեցական բարձր (որ է՝ հեղինակաւոր) ժողովներու որոշումներ են: Ինչպէս որ ամէն կազմակերպութիւն ունի իր կարգն ու կանոնը, Հայ Եկեղեցին ևս կարիքը զգացած է օրէնքներ, կանոններ, սահմանելու իր հաւատացելոց հօտին և զինուորեալ անդամոց համար: Կանոնագիր Հայրերը կանոնները գրած են տեղական հասարակական պահանջներէ դրդուած և յատկապէս ուսուցանելու կարիքէն մղուած: Զայս կատարած են զոհացում տալու այն բոլոր հարցերուն, որոնց առջև հաւատացեալը կամ ինքը՝ կղերը, չեն ունեցած համապատասխան լուծում-առաջարկ կամ ճիշդ մօտեցում:

Հարեանցիօրէն թերթատող մը, Կանոնագիրքը պիտի գտնէ կանոններու հաւաքածոյ մը՝ սահմանուած ժողովուրդին ծանրագոյնս պատժելու և շարժարանաց ենթարկելու՝ ի դիմաց անոնց գործած սխալներուն և մեղքերուն:

Կանոններուն նպատակը, անտարակոյս, այդ նեղ սահմանէն դուրս կ'ելլէ և ընդարձակելով ինքզինք, կ'ընդգրկէ աւելի լայն ու լուսաւոր հորիզոններ: Կանոններուն առաջնակարգ նպատակն է ուսուցանել, կրթել, դաստիարակել, կրօնական ուսում ջամբել, հոգևոր զիտակցութիւն մշակել, կոյր միտքերը լուսաւորել ու խաւար հոգիները պայծառացնել: Գումարուած Ս. Ժողովներու մասնակցող եկեղեցական հայրեր մասնաւոր հոգատարութիւն ցուցաբերած են հոգիներու կրթութեան, ազնուացման ու քիւրեղացման: Կանոններուն նպատակը, ուրեմն, ոչ միայն յանցաւորը դատել, ապաշխարութեան ուղարկել և «աւրէնքէ» (իմա Սբ. Հաղորդութենէ) զրկել էր, այլև ուղղել էր և ի կարգ քրիստոնէութեան հրաւիրել զանոնք:

Եկեղեցւոյ Հայրերը զգուշացուցած են հաւատացեալը բազմապիսի խրատներով՝ միշտ քաղուած Սբ. Գիրքէն: Այսպիսով, Աստուածաշունչը կորիզը հանդիսացած է բոլոր կանոնական ուսուցմանց: Կանոնադիր Հայրերը զգալապէս հեռու են կամայականութենէ, անձնական կարծիքներ յայտնելէ և կենսական հարցերուն թիւր մեկնաբանութիւններ տալէ: Ամէն բարդ հարց լուծուած է Սուրբ Գրքի օժանդակութեամբ: Զայս իբրև մեկնակէտ և սկզբունք ունենալով, Ս. Հայրերը, համեմատաբար նուազ ճիգով, կրցած են ճիշդ ու տրամաբանական լուծումներու յանգիլ և շինիչ թելադրութիւններ կատարել, յատկապէս՝ երբ հարցը վերաբերած է բարոյագիտութեան ու եկեղեցագիտութեան:

Աստուածաշունչի ընտրութիւնը իբրև հիմնաքար կամ խարիսխ՝ բոլոր սահ-

մանեալ կանոններուն, պատահական չէր բնաւ: Աստուածաշունչը կը խտացնէր հայ դաւանանքի և պաշտամունքի ծիսա-արարողական բոլոր հարցերն ու ծալ-բերը: Նմանապէս, Սբ. Գիրքը անսպառ աղբիւր էր՝ Տիրոջը կամբը գիտնալու և ճանչնալու տեսակէտէն: Սբ. Գիրքին պարզեցած իմաստութիւնը գերի վեր էր մնացեալ կրօնական այլ գիրքերէն: Ի կեանս կոչուած բազմաթիւ մէջբերումները եկած են մէկընդմիշտ շեշտելու կարևորութիւնը, ճշմարտացիութիւնը, հետևաբար և՛ անկասկածելիութիւնը սուրբ գրութեանց: Այլ գիրքեր կրնային խնդրոյ առարկայ դառնալ, բայց Ս. Գիրքն իր անպեղծութեամբ կը մնար միշտ եզակի ու անառարկելի: Եկեղեցական կանոնագիր Հայրերը լայնօրէն օգտագործած են այս առիթը իրենց վճիռներուն անվիճելիութիւնը ապացուցելու համար:

Կանոնագիրքը դատաստանի կը նստի հայ ժողովուրդին հետ: Այս իմաստով, այն արդէն դատաստանագիրք է, որ կարելի է գործածել նաև տեսաններու մէջ: Կանոնագիրքը, սակայն, բաղաձայն կամ քրէական յանցագործութեանց համար չէ գրուած. այն կ'արծարծէ այնպիսի հարցեր որոնք անմիջական աղերս ունին եկեղեցական, կրօնական, Քրիստոնէական ու բարոյական կեանքին հետ:

Կանոնագրքի առաջնակարգ նպատակներէն մէկն ալ հայ եկեղեցւոյ ազգային դիմագիծը պահպանելն է: Ի դիմաց բոլոր օտարահաւատ գրոհներուն և թշնամեաց ոտնձգութիւններուն, կանոնները, դարերով, ծառայած են իբրև պատուար ու ամրակառոյց պարիսպ: Հարևան և ասպատակող ազգերուն դէմ կանոնները գործածուած են իբրև վահան՝ պաշտպանուելու անոնց ազդեցութենէն, և արիաբար գօտեմարտելու ու դիմագրաւելու սպառնացող արտաքին վրտանգը: Կանոնները, հետևաբար, պատմական մեծ դեր խաղցած են մեր ժողովուրդը և եկեղեցին համաձուլելու և միահիւսելու, շղկապելու և օղակաւորելու տեսակէտէն:

Միով բանիւ, Կանոնագիրքը հայելիի յստակութեամբ կ'արտացոլէ անցեալի հայ բարքերը, նիստուկացը, սովորութիւնները և աւանդութիւնները: Այն՝ շտեմարանն է հայ հաւատքի ու մտքի, ուրկէ կ'արտացոլուի մեր նախահարց աշխարհայեացքը:

Կանոնագիրքը պատկանած է համահաւասարօրէն հայ ժողովուրդի ամէն դասակարգերուն ու սեռին, որ է՝ և՛ արուի, և՛ էգի, և՛ եկեղեցականին, և՛ աշխարհականին, և՛ ազատին, և՛ շինականին: Ս. ժողովներով նուիրագործուած ու իրենց սրբազան կնիքը ստացած կանոնները պարտադիր էին ամէնքին: Դատավճիռը արձակող եկեղեցականք նոյնիսկ ենթակայ էին այդ օրէնքներուն պարտադրած հրահանգներուն և հրամաններուն: Նայած յանցանքին բնոյթին, տարողութեան ու կշիռին, երբեմն կղերականներ շատ աւելի ծանր պատժամիջոցներու կ'ենթարկուէին քան թէ աշխարհականք: Հետևաբար, պատիժը անխուսափելի էր և պէտք է լիուրի գործադրուէր ի դիմաց իւրաքանչիւր կանոնա-

զանցութեան: Ահա այսպիսի խիստ միջոցառումներու դիմելով էր որ եկեղեցին կանոնապահութիւն կը սորվեցնէր ժողովուրդին: Այս բարեկարգական ջանքերը անշուշտ որ պիտի պտղաւորուէին և ունենային իրենց դրական ու բարերար ազդեցութիւնը ժողովուրդին վրայ:

Այժմ, մենք համառօտիւ կ'անդրադառնանք կանոններու գերազանցապէս ուսուցողական երևոյթին վրայ:

Կանոնագրքի առաքելահաստատ կանոնները մեզի կարևոր տեղեկութիւններ կը փոխանցեն եկեղեցւոյ կարգերու և օրէնքներուն մասին: Կանոնախումբերու աւարտին նշուած է թէ այս կանոնները առաքելները ոչ թէ իրենց անձերուն համար միայն կարգեցին, այլև՝ իրենց յետնորդներուն, վասնզի բաջ գիտէին թէ «պատրաստեալ են զայլը զգետուլ զգեստ զառանց և առնել կոտորած ի մէջ հաւտիցն Քրիստոսի»: Առաքելները կարիքը չունէին այս կանոններուն, որովհետև «հնքեանք իսկ էին աւրէնդիրք»: Աբ. Հոգու զօրութեամբ ներշնչուած ու լիցքաւորուած առաքելներուն «գհարդ մարթ էր թէ յայլմէ իմեքէ զնիցի նոցա աւրէնք»:

Քրիստոսի աշակերտները իրենց ուսուցման դերին մէջ շնորհացան երեւէ: Նախանձախնդիր ու բժախնդիր Քրիստոսի եկեղեցւոյ շինութեան ու կարգապահութեան, անոնք մեզի աւանդեցին՝

ա. Արեւելք Աղօթել: Աղօթքն ու երկրպագութիւնը արեւելք ուղղուած պէտք է կատարել, որովհետև Փրկիչն ըսաւ, «հնչպէս որ փայլակը կ'ելլէ արեւելքէն և կ'երևի մինչև արևմուտք, մարդու Որդու զալուստը այնպէս պիտի ըլլայ» (Մտթ. իդ. 27): Այսպիսով, Քրիստոս՝ Աստուածօրդին և արդարութեան արեգակը, արեւելքէն պիտի ծագի և փրկութիւն բերէ աշխարհին:

բ. Պատարագ Մատուցանել: Կիրակի օրը ըլլայ «տաւն և պաշտաւն և խորհուրդ տէրունական մարմնոյ և արեան Տեառն», իսկ պատարագի հացը «ի նմին աւուր ջերմ եփեալ ելցէ ի սբ. սեղանն», և արժանաւորք միայն հաղորդուին «մեծաւ երկիւղիւ»: Շաբաթ օրը ևս պատուել Պատարագով, վասնզի «կարապետ է մեծի արքային զալստեանն»: Այս սովորութիւնը ժամանակ մը անկափան կը գործադրուէր: Սոյն աւանդութեան հնագոյն և լաւագոյն մնացորդները ծննդեան և Զատիկ ճրագալոյցի պատարագներն են, որ կը նախորդեն Մեծ Տօներուն:

գ. Պահք: Շաբթուայ մէջ Չորեքշաբթի և Ուրբաթ օրերը պահք բռնել: Չորեքշաբթի օրը, որովհետև այդ օրն էր որ «Տէրը գուշակեց և յայտնեց իր շարժարանաց, մատնութեան, դատաստանի, խաչելութեան, մահուան և յարութեան խորհուրդը»: Այս պատճառով, այդ օրը պահքի, սուգի, պաշտամունքի և «յաղալթս ցնծութեան և ուրախութեան» օր նշանակուեցաւ: Յետագային էր, որ «վասն հիւանդութեան մարմնոյ», սոյն հրահանգը որոշ տեղեր զանց առնուեցաւ և խափանուեցաւ: Պահքը չպահող եկեղեցականաց պատիժը խիստ էր՝ «լուծցի»: Իսկ Ուրբաթ օրը սահմանուած էր ըլլալու պահքի, սուգի և տրամու-

թեան օր, որովհետև ինչ որ Տէրը գուշակած էր Չորեքշաբթի օրը, Ուրբաթ օրով կատարուեցաւ: Պահըը պիտի տւէր «մինչև ցիններորդ ժամն», որ այժմեան հասկացողութեամբ յետ միջօրէի ժամը 3.00-ն է:

դ. Ընթերցումներ: Աւետարանի ընթերցումը կարևորագոյնն է ընթերցումներուն: «Կնիք պատուական ամենայն գրոց» համարուած է Աւետարանը, որուն ընթացքին հաւատացեալը պարտէր, առ ի յարգանս, յոտն կալ՝ «գիւետիք փրկութեան են ամենայն մարդկան՝ քանիև կենարարին»:

ե. Նշխարք: Անոնք որոնք այս աշխարհէն կը մեկնին հերև «Վկայ հաւատարիմ վասն անուան Փրկչին», անոնց «ոսկերաց» նշխարները «ի պատիւ առեալ փառաւորեսցեն զՔրիստոս»: Այստեղէն յառաջացած է Սրբոց Մասունքներու պահպանումն ու քացառիկ առիթներով գործածութիւնը:

զ. Նուիրապետութիւն: Նուիրապետական կարգերու սահմանումը տեղի ունեցած է շատ վաղ: Երէցներու, սարկաւազներու և այլոց պաշտօնները կարգաւորուած են համաձայն Հին Կտակարանի գիրքերու հրահանգներուն: Ուշագրաւ է կիսասարկաւազներու պաշտօնը՝ «տեսչութիւն այրեաց և վշտացելոց»:

Կանոնագրքի յաջորդական կանոնախումբերէն մեծ թիւ մը նուիրուած են քահանայական պաշտօնի կարևորութեան, բարձրութեան և վեհութեան: Կանոնները կը հրահանգեն որ քահանայութեան չմերժեան ուսումնատեսցները, յոյլերը, սէգերը, նախանձոտները, պատուասէրները, շարկամները, շոգմոգները (իմա բամբասողները և կեղծաւորները), ևն: Կանոնք կոչմայ թոյլ կուտան «խեղ ակամբ և վիրաւորեալ անդամաւ» արժանի անձանց եպիսկոպոսացնել, որովհետև «ոչ խեղութիւն մարմնոյ չլինել զնա արժանի հրամայէ, այլ անձին պղծութիւն»:

Ա. Ժողովները մեծ կարևորութեամբ անդրադարձած են եկեղեցականներու կեանքի ու գործունէութեան մասին: Ներսէսի և ներշապհոյ կանոնները կը խրատեն եկեղեցականներուն ապաշխարութեան խորհուրդը վաճառքի չհանել, այլ՝ «Զրի առեալ և ծրի տամք»: Խոստովանահայրերուն կը զգուշացուի ծայրաստիճան զաղտնապահ ըլլալ, այլապէս՝ «նզովիւք լուծցի և ամէն իրաւը ջնջեսցի ի քահանայական ժառանգութենէն»: Եկեղեցականաց կը թելադրուի երկրաւոր հոգերով չմտատանջուիլ, այլ՝ «պարապել եկեղեցական պիտոյիցն», վասնզի «Ոչ ոք կարէ երկուց տէրանց ծառայել»: Նմանապէս, անոնք որոնք «զաւրականութեանց պարապեալ և գերկոսեան առնել կամեցեալ» (իմա թէ քահանայութիւն և թէ գինուորութիւն), այդպիսիներուն «լուծանել պարտ է, քանզի 'Կայսերն' կայսեր, և Աստուծոյն՝ Աստուծոյ»:

Կանոնները խստիւ կը պատուիրեն եկեղեցականներուն, անաստուածներուն նման, հաւատք չընծայել ու չերթալ կախարդներուն, հարցուկներուն, քաղեա-

ներուն, վհուկներուն, աղթարքներուն (իմա՛ քախտ գուշակող մոգերուն), այլապէս՝ «խափանեացի նա ի քահանայութենէ, և մի՛ խառնեացի ի պաշտաւն եկեղեցւոյ»:

Եկեղեցականները յանցանքով դատապարտելը այնքան ալ հեշտ չէր: «Ջքահանայէ չարախաւսութիւն մի՛ ընդունիցիս, քայց եթէ երիւբ վկայիւբ»: Կը պարզուի ուրեմն որ երկու կամ երեք վկաներ էին հարկաւոր երէց մը մեղադրանքի տակ դնելու համար, այլապէս կատարուածը կը համարուէր զրպարտութիւն: Մէկ այլ տեղ, կը հրահանգուի «Ջքահանայ մինչև ոչ սիւնհողոսն կամ վարդապետաց լուծեալ հցէ, միայն լուր և բաղբաղայքն (իմա՛ կցկցուած՝ անհիմն մեղադրանք) ի նմա հցեն՝ մի՛ որոշեացի, զի ոչ սակաւ դարանակալութիւնք են նախանձոտաց»: Եթէ պատահեցաւ որ մէկը հաւաստեաւ զիտէ թէ քահանան մեղանշած է, «թող համարձակի եպիսկոպոսին միայն յայտնել», իսկ եթէ «ի հրապարակի ջայլի (այսինքն՝ բազմութեան) ծաղեսցէ՝ ոգւոյն ոլորէ դատաստան, զի զԱստուծոյ քահանայ խնդրէ ծաղել»:

Ինչպէս կարելի է նկատել, եկեղեցւոյ կանոնները ինչքան որ խստապահանջ են եկեղեցականաց նկատմամբ, այնքան ալ, ի հարկին, պաշտպանողական են, որովհետև, ինչպէս պիտի տեսնենք ստորև, պատժամիջոցները չափազանց խիստ էին ու դժան:

Կանոնագիրքը լի է աշխարհականներուն ուղղուած զգաստական կոչերով ու յորդորներով: Ապաքորներուն, անհաւատներուն, անհաւատարիմներուն, աղանդաւորներուն, ամբարիշտներուն և այլ բազմատեսակ չարիք նիւթողներուն ու մեքենայութիւններ սարքողներուն, ջանք կը թափուի մոլոր կեանքէ և շեղեալ բարքերէ հրաժարելու և ուղղուելու, որպէսզի «դառնութեան արմատը, աճելով, ոչ ոքի նեղութիւն չտայ, և անով չվարակուին շատերը»: Գեղեցիկ է «չարաղանդ մծղնէից» նուիրուած կանոնը, ուր ոչ միայն խստիւ կ'արգիլուի մծղնէից հետ յարաբերիլ, այլև կը հրամայուի «հեռանալ ի նոցանէ, զարշել և ատել զնոսա. զի որդիք սատանայի են և լուցկիք յաւիտենական հրոյն»: Մծղնէութիւնը իբրև սեռական պղծութիւն զարշելի ու զազրելի արարք մ'էր: Հակառակ հեղինակաւոր անձանց բազում ժողովեանց, մծղնեայք կը շարունակէին իրենց պղծագործութիւնը: «Լուցկիք յաւիտենական հրոյն» որակումը անկասկած կը մատնանշէ անոնց «արմատ չարեաց» ըլլալը:

Կանոնները իրենց ծանրակշիռ խօսքը ունին նաև քարոյական հարցերուն մասին: Կին արձակելու մասին յիշատակուած կան խիստ պատուէրներ՝ համաձայն «տէրունեան աւրիսին»: «Ոչ մի ինչ պատճառք համարձակեն զնա հանել», ոչ ամլութիւնը, ոչ վատութիւնը, և ոչ ալ ծախողութիւնը (իմա՛ մսխում ընելու գէշ ունակութիւնը), այլ միայն՝ բորոտութիւնը, դիւահարութիւնը, կախարդութիւնը կամ «հանապազ պոռնկութիւնը»:

Ծանր պատիժներ կարգուած են անբնական, անընդունելի ու անօրինակելի

արարքներ գործողներուն համար՝ ասոնց շարքին են՝ անասնազէտները, արուագէտները, իզացողները, պոռնկացողները, անաստուածները, աղանդաւորները, մահաբեր դեղերով անզթաբար խողխողողները, կախարդները, աստղագուշակները, դիակապուտները, ևն։ Ասոնցմէ իւրաքանչիւրին խրատուած է զղջալ, ապաշխարել, դարձի գալ, կցորդք և գործակիցք չըլլալ շարմիտներու։ անօրէնութենէ աստուածգիտութեան գալ և կեանքերնին բնականոն ու աստուածահաճոյ դարձնել, այլապէս՝ «ի բաց մերժեցենս ի պաշտամանէն», հեռու մնան խորհուրդներէն, զլացուի իրենց Սուրբ Հաղորդութիւնը, և բացառիկ պարագաներուն նաև զրկուին վերջին թոշակէն։

Կանոնագրքի մէջ յիշատակուած պատժատեսակները բազում են։ Նախ պէտք է յիշել սակայն որ հին ատեն բացայայտ գատողութիւն կար ազատի և շինականի միջև։ Ազատ կը կոչուէր բարձր դասի պատկանող ազնուական մը. իսկ շինականը, պարզ գեղջուկն է կամ գիւղացին։ Ազատները «զան»-է (այսինքն՝ ծեծէ) գերծ կրնային մնալ, և իբրև պատիժ սովորաբար տուգանք մը կը վճարէին և ապաշխարութեան կ'ենթարկուէին։ Շինականը, ընդհակառակը, նախ մարմնական պատիժէ մը պէտք է անցնէր՝ «զան յոլով արբցէ», ապա տուգանուէր «տրաւք տնանկաց», ուղարկուէր ունկնդիր լինելու «հեծեծանաւք և հառաշնաւք» և ջերմեռանդութեամբ բաւելէ ետք իր մեղքը, ապա միայն ընդունուէր ի կարգս օրինաց։

Պատիժներէն խստագոյնը եղած է մահը։ «Մահ վախճանեցի նմա տէրունականաւրէնքն», վճռած են Ս. Հայրերը՝ հետևելով Հին Ուխտի օրինաց։ Տեղ տեղ, սակայն, «զայս դատաստան ներէ» ըսելով, առիթ տուած են յանցագործին ապաշաւելու և վերանորոգուելու հոգևորապէս։ Այսպիսով, բազմաթիւ «մահ ճաշակեցի, մեռցի, ևն» սարսափելի վճիռներ վերածուած են «արտաքոյ դրանն ընդ ծեռամբ կայցէ», «կալ յունկնդրութեանն», «չճաշակել զաւրէնսն», «կայցէ արտաքոյ դրաց եկեղեցոյն», «միայն զձայն պաշտամանն և աղաւթից լուիցէ», «Գ ամս ապաշխարէ», «Մ դրամ վճարիցէ» և այլ համեմատաբար նուազ դժգոյն ուրոշումներու։

Այժմեան չափանիշներով դատելով և կենսապայմաններէն մեկնելով, չափազանց խորթ, տարօրինակ ու անողոք պատիժ եղած է շինականներուն գողենոց առաքումը։ Գողենոցը (կոչուած նաև Ուրկանոց) այն կղզիացած ու մէկուսացած վայրն էր ուր կ'ապրէին բոլորտները։ Այս ուրկանոցին մէջ յանցագործները կը դատապարտուէին ամենախիստ աշխատանքներուն։ Օրինակ՝ երկանքով ալիւր աղալու, և այլն։

Անցեալին կը պատկանի նաև աղուեսադրոշմումը։ Շահապիվանի ժողովի կանոնները բաւական խիստ կը վարուին մծղնէութեամբ զբաղուողներուն հետ։ Եթէ եկեղեցական դասէ է անձը, պէտք է կարգաւորուի, աղուեսադրոշմ դրուի ճակատին և ձգնարան երթայ. իսկ եթէ աշխարհական է մեղաւորը, աղուեսախարանուելէ ետք ուղղակի «գողենոց տացեն յապաշխարութիւն»։ Ապաշխարութենէ ետք եթէ

վերստին գործէ նոյն մեղքը, ապա «զջիղսն զերկոսեան կտրեսցեն և ի գողենոց տացեն»։ Դիւթողները և կախարդները՝ «զան արեցեն, խանձեսցին, մրեսցին, ոսկր արկցեն և յաւկանոց տացեն»։ Բ ամս աղասցեն գողեացն», իսկ եթէ յետ քաղում ազդարարութեանց և պատիժներու յամառօրէն յարած մնան կախարդութեան, ապա, ըստ Գրոց հրամանի՝ «քարկոծ լինին»։

Ինչպէս կը նկատենք, կանոնները երբեմն խիստ են, երբեմն ալ մեղմ ու հանդուրժելի։ Խստագոյն կանոնները, ընդհանրապէս, անձը վարկաբեկող, յանցաւորը նսեմացնող, աստիճանազրկող, դատափետող եղանակ մ'ունին. և այս ամբողջը՝ յանուն մաքրակրօնութեան, հեզութեան, պարկեշտութեան, հայ հաւատքի, հայ ցեղային առանձնայատկութեանց պահպանման և հայ ընտանիքի սրբացման համար։

Կանոնագիրքը իր ուսուցողական բնոյթով անսահման նիւթ կը մատակարարէ կանոնագիտութեամբ (որ և՛ իրաւաբանութեամբ), հայագիտութեամբ, լեզուաբանութեամբ, բժշկագիտութեամբ, իմաստասիրութեամբ և եկեղեցագիտութեամբ զբաղուողներուն համար։ Անապատական Ս. Հայրերու կեանքով զբաղուողներ, օրինակի համար, խիստ ուշագրաւ պիտի գտնեն հայ քահանաներու սիւնական կամ սիւնակեաց ըլլալու պարագան։ Կանոնագրքի մէջ երկու տեղ միայն յիշուած են սիւնականները և խցարգելները։ Սիւնակեացը, ի միջի այլոց, ձգնաւորի հանգամանքով իր կեանքը կ'անցընէր բնակելով սիւնի վրայ։ Խցարգելը, խուցի մէջ արգելափակուած կեանքն է, որ ձգնաւորը միայն կը վարէին։ Խցարգելութիւնը, հետեւեալ, ձգնաւորութեան տեսակ մըն էր որ բաւական տարածուած էր Միջին Դարերուն։ Սիւնականներու թուին կ'արժէ յիշել Սիմէոն Սիւնակեաց ձգնաւորին անունը, որ տիւ և զիշեր սիւնաբնակութեամբ զբաղուած է։ Մեր եկեղեցական օրացոյցին մէջ անոր անունը կը յիշատակուի ամէն տարի Վարագայ Սբ. Խաչի Բարեկենդանի առաջին օրը՝ ի շարս Սրբոցն Մամասայ և Փիլիկտիմոնի։

Լեզուաբանութեամբ զբաղուողներ պիտի նկատեն որ Կանոնագիրքը լի է լեզուաբանական տարրերով։ Օրինակ՝ կանոններուն լեզուն միշտ չէ որ դիւրամատչելի է ու հասկնալի։ Կարևոր հարց է նաև յունական բառերու առկայութիւնը, ինչպէս օրինակ՝ Կաթարոս (մաքուր), Լազութիւն (թուլամորթութիւն, անառակութիւն), Պերետուտ (վերակացու, տեսուչ), Մոնագոն (միայնակեաց, կրօնաւոր), և այլն։ Լեզուական տեսակէտէ, կանոնները ազդուած են նաև Յունարէն լեզուի շարահիւսութենէն։

Կանոնագիրքը՝ դարերու ընդմէջէն ճառագայթող Հայ ժողովուրդի պատմական ու պատուական կարևոր յուշարձաններէն մէկն է։